

НАУКОВИЙ ВІСНИК МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

СЕРІЯ: ФІЛОЛОГІЯ

ВИПУСК 8

2014

.....	Нестерук В. В.	ПРОБЛЕМА РУССКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРА В СОВРЕМЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЕ.....	75
.....	Петров А. В.	ФРАГМЕНТ ТЕКСТОВОГО СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ С ИНВАРИАНТОМ «ЛИШИТЬ ЖИЗНИ КОГО» (НА МАТЕРИАЛЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ А. И. СОЛЖЕНИЦЫНА «АРХИПЕЛАГ ГУЛАГ»).....	78
.....4	Селиванова Е. А.	СОЦИОКУЛЬТУРНАЯ ИНФОРМАЦИЯ ИНТЕРТЕКСТА КАК КЛЮЧ ЭНИГМАТИЧЕСКОГО ДИСКУРСА КРОССВОРДА.....	82
.....8	Юган Н. Л.	ЖАНРОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ КНИГ ДЛЯ НАРОДА В. И. ДАЛЯ.....	87
.....11			
.....15		ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ	
.....19	Анісімова Н. П.	ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ СУГЕСТИВНОГО ПЕЙЗАЖУ У ПОЕЗІЇ ТАРАСА ФЕДЮКА.....	92
.....23	Опришко Н. О.	ОСМОТИЧНИЙ СЕНС ЛЮБОВІ У ПОСТМОДЕРНОМУ ТЕКСТІ.....	96
.....28	Yudkin-Ripun I. M.	THEATRICAL DEVICES IN V. WOOLF'S NOVELS.....	101
.....32		ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО	
.....35	Гура Н. П.	МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ОБРАЗУ АХЕЙСЬКОЇ ЦАРІВНИ В ДРАМІ І. ЛАНГНЕР «ІФІГЕНІЯ ПОВЕРТАЄТЬСЯ».....	106
.....38	Колінько О. П.	СПЕЦИФІКА ПОРТРЕТУВАННЯ У МОДЕРНІСТСЬКІЙ НОВЕЛІ.....	110
.....42	Манахов О. І.	ЛІТЕРАТУРНА ТРАДИЦІЯ І ЖАНР ФЕНТЕЗІ.....	115
.....45	Микитюк С. С.	ПОЕЗІЯ ВАЛЬТЕРА СКОТТА В ТВОРЧЕСТВЕ В. А. ЖУКОВСКОГО.....	118
.....	Надутья Т. В.	ИМАГОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ТВОРЧЕСТВА ЭМИ ТАН.....	121
.....	Селигей В. В.	ТРАНСКУЛЬТУРНА СЕМАНТИКА ПОЕЗІЇ СЮ ЧЖИМО.....	124
.....50	Селигей В. В.	ВАРИАНТЫ АВТО-ИМИДЖА ПЕРВОГО СИНО-АМЕРИКАНЦА В ТВОРЧЕСТВЕ ВАН ЦИНФУ И ЛИ ЯНЬФΟΥ.....	128
.....55			
.....58		ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО	
.....62	Белицкая Е. Н.	РОЛЬ ОНИМОВ В ДИСКУРСИВНОЙ КОНСОЛИДАЦИИ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ СТРУКТУР.....	132
.....65	Жигоренко І. Ю.	ZUM PROBLEM DER RHYTHMUSFORSCHUNGEN DER PROSA IN DER EUROPÄISCHEN SPRACHWISSENSCHAFT.....	135
.....69	Климентова О. В.	ІСТОРІЧНІ ФОРМИ ЗАСТОСУВАННЯ СУГЕСТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЛАСНИХ ІМЕН.....	140
.....72	Колесник О. С.	У ПОШУКАХ ДУШІ ТА ДУХУ: ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИЙ НАРИС.....	144
	Мінькова Г. Ю.	КОНЦЕПТ LEUTE / ЛЮДИ – СКЛАДНИК МАТРИЦІ КОНЦЕПТОСФЕРИ MENSCH / ЛЮДИНА.....	149

У ПОШУКАХ ДУШІ ТА ДУХУ: ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИЙ НАРИС

Анотація. Лінгвосеміотичні та лінгвокультурні властивості вербалізації концептів ДУХ і ДУША у мовних картинах світу європейських етносів аналізуються в контексті теорії міфологічно орієнтованого семіозису.

Ключові слова: код, знак, семіозис, семіосфера, система

Сучасні мовознавчі розвідки демонструють намагання осмислити коло фундаментальних питань, розв'язання котрих у перспективі дозволить подолати численні виклики, з якими зіткнулось людство на зламі тисячоліть. Розвідки останніх років у галузях лінгвокультурології [15], лінгвосинергетики [3], когнітивістики та лінгвосеміотики [1; 8; 10] дозволяють нам вести мову про становлення нової наукової парадигми, в межах якої ми обстоюємо теорію міфологічно орієнтованого семіозису [10: 21-106]. Зазначена теорія пропонує інтегративний системно-логічний підхід до феноменів, що належать до царини ірраціонального, проявляються у вербально-кодovих іпостасях та впливають на зміни в емпірично досяжній "первинній" реальності. У контексті розвитку цієї теорії ми актуальним є дослідження мовної реалізації концептів ДУХ і ДУША.

Розгляд зазначених феноменів у системно-логічному ракурсі спирається на універсальні закономірності взаємодії систем, описані в універсальних законах полярності (боротьби та єдності протилежностей, міфологічний принцип "як згори так і знизу"), єдності причин та наслідків (міфологічний принцип "партиципації"), альтернативності розвитку (атракції), подібності (фрактальності, у лінгвістиці - закон аналогії) тощо [9: 11-38].

Виходячи з платонівського розуміння троїстої сутності речей (світу, людини в тому числі), ми ведемо мову про поєднання трьох планів буття, з якими пов'язана ЛЮДИНА. Власне індивід як білковий організм з комплексом специфічних властивостей, зумовлених особливостями організації матерії, розглядається як підсистема (Див. Рис.1.).

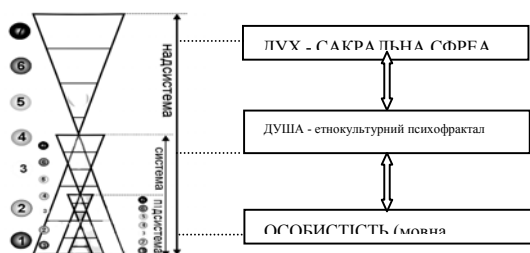

Рис. 1. Ієрархія планів буття людини

З огляду на базові типи свідомості (точкове, лінійне, площинне),

ОСОБИСТІСТЬ охоплює психофізіологічний (1), емоційний (2), ментальний (3) і частково - соціальний (4) рівні системної організації людини. Енерго-інформаційне поле, яке генерує людина в ході протікання електрохімічних реакцій, що забезпечують її життєдіяльність та ментальну роботу й емоційні появи, що, у свою чергу, здатні резонувати з полями інших людей і породжувати "колективну свідомість", ми схильні співвідносити з ДУШЕЮ, що для людини є системою-регулятором. Саме феномени системного рівня утворюють так званий психофрactal [4], що є матеріальним носієм етноспецифічного фрагменту семіосфери [13]. ДУША є своєрідним проявом "надсвідомості", а саме - свідомості "об'ємної" та "тороїдальної", що характеризують соціальний (4) та колективно-творчий (5) рівні системної організації людини. Нарешті, ЛЮДИНА включається до енерго-інформаційних взаємодій планетарного (і вище) масштабу (сферу ДУХУ). Сфера впливу часток матерії з високими та надвисокими енергіями а також явищ з хвильовою природою зумовлює загальні напрямки глобальних зрушень на Землі. Тому вона визнається надсистемою-регулятором для людської цивілізації. З огляду на непізнаність і надсистемний характер, у міфологічній традиції сфера ДУХУ зазвичай співвідноситься з САКРАЛЬНОЮ СФЕРОЮ. Відповідно, взаємодії з ДУХОМ можливі для людини з "тороїдально-польовим" та "логоїстично-потокним" типами свідомості, яким відповідають міжколективний (6) та планетарний (7) рівні системної організації людини. Принагідно зауважимо, що популярна орієнтація на розгляд людини виключно як "мовної особистості" є безперспективною з точки зору розуміння її справжньої сутності, оскільки вона обмежує власне об'єкт та комплекси його властивостей виключно трьома нижчими ("аніمالістичними", якщо вдатись до метафори Сфінкса) рівнями, висвітлюють людину як замкнену авто-орієнтовану систему. Такий підхід не відповідає "духу епохи" і вимагає уточнення.

Загалом, епоха трансформацій, що характеризується геокліматичними зрушеннями та екологічними катастрофами, глобалізацією культур та новим виміром економічних, політичних та військових конфліктів, позначена як зрушеннями у свідомості людини (поступовий перехід від споживацького техногенного світогляду до причинно-системного, екоцентричного, або ж, принаймні, усвідомлення необхідності такого переходу) так і генезою нових (відродженням універсальних природо-орієнтованих) моделей

міжсистемних відносин. У цьому контексті мовна і мовленнєва діяльність людини та людських колективів, а також способи категоризації та концептуалізації світу зазнають фундаментальних змін. Ці зміни відбуваються у балансі між раціоналістичними й ірраціональними когнітивними процедурами, у виборі базових операторів у концептуалізації та вербалізації світу й моделюванні альтернативних світів. У широкому сенсі, відбувається переорієнтація ціннісно забарвленого вектору поступу систем та визначення перспектив розвитку систем та міжсистемних угруповань (відповідно - 6й та 7й рівні їхньої організації) [9].

Сучасні нам багаторівневі трансформації, які охоплюють усі плани буття, є проявом дії універсальних законів природи (в тому числі людських колективів, організованих на природо-відповідних засадах, що перетворює їх на відкриті системи, здатні до самопідтримки і сталого розвитку). Зв'язок людини з планами буття над-системного характеру (з сакральною сферою, або з Логосом чи Духом) є передумовою поступу систем різного рівня та етіології.

Окреслимо основні ознаки ДУХУ як концепта-міфологеми мега-рівня на основі етимологічних паралелей його імен. Так, у слов'янських мовах укр. дух, рос. дух, ст.-слав. доухъ, болг. дух(ът), сербохорв. дух, словен. dūh, чes. duch, пол., в.-луж., н.-луж. duch < i.e. *dhous-, dheus-"дути, дихати"- спорідн. з лит. dausos "повітря" і лит. dvasos "повітря", dvasia "дух, привид", грец. θεός "бог", гот. dius, д.-в.-н. tior, д.а. deor "звір" [18: (I) 556; 32: (II) 231] (як символічний тотемний або сакрально-божественний зв'язок). Пор. кельт. deo "подих", ірл. deo [29: 15], а також номінації БОГА у романських мовах: фр. dieu, іт. dio, ісп. Dios, тобто, ДУХ як "бог" є контейнером причин явищ і процесів (план надсистеми).

У свою чергу, типологічно імена концепту ДУХ співвідносяться з лат. spiritus "дух", пов'язане з spiro "подих" - фр. esprit, іт. spirito, ісп. espíritu, а також гел. spiorad, ірл., д. ірл. spiurt, spirut, а. spiri., вал. usbryd, корн. speris, бретон. speret [29: 339]. Наведені етимології дозволяють співвіднести ДУХ зі стихією ПОВІТРЯ, що є міфо-поетичним втіленням енергії взаємодії (основні ознаки: динаміка, рухливість, синергетичність), пор. біблійно-міфологічне представлення ДУХУ як початкової пограми, що реалізувалась при створенні світу: ... et spiritus Dei ferebatur super aquas "...і Дух Божий ширяв над водою" [37: (Gen) 2] (у свою чергу, ВОДА - це енергія здобутків, попередній досвід системи, на основі якого відбувається творення світу [11]).

Відповідні імена концепту в германських мовах проявляють такі ознаки: протогерм. *gaista-z; *gaistian-"привид, дух" > д.а. gāst, gæst "примара, привид, ворог, потвора"; gæstan "лякати", а. ghost; aghast, ghashtly, д. фриз. gāst, д. сакс. gēst, с. нід. gheest, нід. geest, с.н.н. gēst, д.в.н., с.в.н. geist, н. Geist [12: 201], що типологічно також відповідають лат. spiritus. Германські номінації акцентують ознаку "надзвичайний, з іншого простору" (а тому і "невідомий, страшний") - тобто надсистемний

(божественний, непізнаний), пор. Dämonen Geister schwarze Feen "демони-привиди, темні феї" [30: MNB].

Отже, ДУХ є імперативною умовою існування людини як живого ества (повітря, дихання), а також як "фрактальної копії" божественної матриці (створеної "за образом та подібністю" БОГА). Існування ЛЮДИНИ як природо-відповідного суб'єкта в мережі Життя, задіяного в енерго-інформаційні взаємодії та творчо-перетворювальну діяльність, можливе виключно за умови дотримання відносин, окреслених в універсальній тріаді "під-система :: система :: надсистема", що реалізується як "особистість :: душа :: дух". Людина як відкрита динамічна система, здатна до самопідтримки та сталого розвитку пов'язана з "інформаційною базою даних" (сакральною сферою), а без цього зв'язку не є насправді живою, пор.: Ask ok Emblu //örlöglausu. // Önd þau né áttu, //... önd gaf Óðinn, // óð gaf Hænir "[знайшли] Аска та Емблу, вони не дихали. Не було в них духу ... Один дав подих, а Хьонір - дух" [36:18], Let loose the knot that binds // The spirit and flesh, let it fall [28: Oath].

Наступні приклади демонструють вербальну іпостась концептуальної моделі ЛЮДИНА - КОНТЕЙНЕР: володар-ватажок "сприймає" ситуативно необхідну програму і досягає позитивного розвитку сценарію: naplŋnıwıya ratnago dıxa [18: 28], feorh æbelınges flæsce bewunden. "Дух воїна пелеплетений із плоттю" [21: 2425]. Природа вмісту такого "контейнера" є надзвичайною, що також зближує ЛЮДИНУ і БОЖЕСТВО: His bones may be broken // But the spirit can't die [28: ED], The mystic soul and lion's heart // Brought by the talisman [28: BW]. Зазначимо, що аналізовані тексти відносяться до різних історичних епох і жанрів, оскільки параметр ЧАСУ в контексті здійснюваного підходу розглядається як релятивний показник динамічності систем, а не лінійної послідовності явищ; в момент проведення дослідження всі тексти одночасно наявні у семіосфері людства.

У текстових конструктах номінації ДУХУ постають дескрипторами станів речей у світі й віддзеркалюють їхню ірраціональну складову, що охоплює емоційні та логічні оцінки, передчуття, інтуїтивні судження: Christmas spirit was definitely thin on the ground in the Gryffindor common room [31: 82]; власне психоментальних станів індивіда: him wæs geomor sefa // turnende mod "тяжким був їхній дух, скорботний настрій" [21: 50]; "Even Bel Tine might not do much for people's spirits after that." [27: 19], Although I sounded confident, my spirits sank as the large candle came floating to the work table in response to Garkin's summons. [20: 3], а також характеризує людину як власне "духовну" як "мудру", тобто, здатну до багатомірної ментальної, творчої та практичної діяльності, зумовленої комплексами універсальних цінностей: Нечасто зустрінеши аристократа духу, подібного до вас... [5: 122]; gehwylc hiora his ferhþe treowde "усі вірили в його дух" [21:1167]; swiðmod "міцний духом" [21:1625], þurh sidne sefan snyttru bryttað "від неосяжного духу йде [частина] мудрості" [21:1727] (в останньому випадку номінація християнізованої версії БОЖЕСТВА віддзеркалює

фрактальну наступність властивостей індивіда як масштабованої копії фрагмента САКРАЛЬНОЇ СФЕРИ).

При цьому входження програми надсистеми до інформаційного контуру індивіда викликає зрушення й трансформації, котрі спричиняють певний дисбаланс і дискомфорт, оскільки, гіпотетично, така програма є відмінною / контрарно орієнтованою відносно звичних "системних налаштувань" людини пор: *das Sonnenlicht den Geist verwirrt* "сонячне світло бентежить дух" [30: DRG], *vom Feuer das den Geist verbrennt* "від вогню, що палить дух" [30: FF].

Типовим є позначення у мовних картинах світу різних періодів МІФІЧНОЇ ІСТОТИ, біовітальні властивості котрої не є матеріальними у сенсі емпіричної досяжності, у тому числі БОГА / БОЖЕСТВА: *and he called unto himself many spirits both greater and less, and they came down into the fields of Arda* [25: 11], *The Great among these spirits the Elves name the Valar, the Powers of Arda, and Men have often called them gods* [25:14]. Втім, номінація референта часто набуває негативних конотацій: *ða se ellengæst earfoðlice* "засдрісний злий дух" [21:87], *wergan gastes* "проклятий дух" [21:134], *gæsta gifrost* жадібний дух (монстр) [21:1124], *ðyrnra gasta* "зрадливі духи" [21:1357], *штукар вирішив зодягнути своє житло у всілякі магичні дрібнички, щоб відганяти, або, навпаки, заманювати в нього перелітних духів* [2:239], *Ворожбит, знахар, заклинач духів, що зазирає у майбутнє* [5:68]. Можливе використання при номінації БОЖЕСТВА як виду МІФІЧНОЇ ІСТОТИ: *Great Spirit, thunder birds fly, we are wild and free // To fight and die by the open sky, Spirit Horse ride for me* [28: SH] та при персоніфікації неживого об'єкта в контексті певних субкультур: *Spirit of the wheel* [28: WF].

У свою чергу, вербалізації концепту ДУША зумовлені уявленнями про неї, віддзеркаленими у таких властивостях мовних знаків: д.а. *sawol* < "духовна й емоційна частина людини, одушевлене існування, життя, жива істота" < пр. герм. **saiwalo*; нор. д. сакс. *seola*, д. півн. *sala*, д. фриз. *sele*, с. нід. *siele*, нід. *ziel*, д.в.н. *seula*, н. *Seele*, гот. *saiwala*) [24].

Традиційним є співвіднесення номінацій ДУШІ та МОРЯ (пор. уявлення германців про Ніфльхейм - "мокре потойбіччя", куди потрапляють душі померлих, універсальні уявлення про водний рубіж між світом живих і світом померлих тощо. Звідси - подібності назв ДУШІ і МОРЯ: а. *sea*, д. а.сæ, н. *See*, д.в.н. *se(o)*, нід. *zee*, д.сакс., д.фриз. *se*, шв. *sjö*, д.ісл. *sæ*, гот. *saiws* < **saiw-i/a* "море, озеро") [12:437], пор. алюзію до ПОТОЙБІЧЧЯ як водної стихії, містилися душ: *From the floor of the ocean // The ship of the lost souls rise.* [28: DA]; та *I have no fear of man or beast // Born inside the soul of the world* [28: PS] - та номінацію ПОТОЙБІЧЧЯ як підземного світу або реальності іншої мірності.

В.В. Левицький наголошує на близькості **saiwalo* з слов.**sila* (укр. сила.) [12:438]. Розглядаючи декілька іпостасей СИЛИ в контексті міфологічно орієнтованого семіозису, пропонуємо співвіднести досліджуваний феномен не лише зі стихією ВОДИ (один з носіїв СИЛИ) [11]. Враховуючи фрактальну специфіку відношень у

тріаді "підсистема- система-надсистема", ДУШУ ми розглядаємо як масштабовану проекцію ДУХУ, а саме як енерго-інформаційний квант, що становить внутрішню сутність ЛЮДИНИ - відома всім "божа іскра", тобто, концентрація основних видів енергій, породжуваних і реалізованих при взаємодії систем різного масштабу та природи. За аналогією до мовного знаку і його значення, у той час як білкове тіло є матеріальним "знаконосцем", ДУША є ідеальним "значенням". Властивість ДУШІ як "концентратора" різних енергій віддзеркалюється в полісемантизмі основ, пор.: тох. а. *sul* "гора", д.в.н. *seo* "море", і.е. **su-*"вогонь" (при д. інд. *suga* "божество" [14: 465]. Розгляд ДУШІ як енерго-інформаційного кванту узгоджується зі згаданою В.В. Левицьким інтерпретацією походження номінації від **saiw-* / гр. *aiolos* "швидкий, стрімкий" [12: 438], тобто "динамічний потік / переплетення різних видів енергії". Відсутність динаміки ДУШІ свідчить про своєрідний стан спокою - або на відсутність розвитку системи, або на сон: *Schlafte nur seelenruhig ein!* [33: Pr].

Звернемо увагу на типологічні відповідники номінацій ДУШІ. Так, а. *animus* < лат. *animus* "душа, сила розуму, свідомість, бажання" також співвідноситься з певною енергією, уособлюванню стихією ПОВІТРЯ < і.е. **ane-* "дути, дихати", пор. гр. *anemos* "вітер", санскр. *aniti* "дихає", д.ірл. *anal*, вал. *anadl* "дихання", д.ірл. *animm* "душа", гот. *uzanan* "видихати", д.ісл. *anda* "дихати", да. *edian* "дихати", слов. *vonja* "запах, подих", арм. *anjn* "душа". Подібні номінації вказують на розуміння душі як обов'язкового екзистенційного складника ЛЮДИНИ. Без ДУШІ вона не є живою, оскільки без неї людина відірвана від САКРАЛЬНОЇ СФЕРИ (сфери ДУХУ), її втрата дорівнює сценарію СМЕРТІ: *єдинь же изрони жемчужну душу изъ храбра тѣла* [18: 60], *на тоуѣ животь кладуть, вѣють душу отъ тѣла* [18: 64]; втрачені душі заповнюють ПОТОЙБІЧЧЯ (реальність з відмінними від звичних релятивними параметрами буття): *He was met at the gate of Hades // By the Guardian of the Lost Souls* [28: DA], *Into Hades my soul descend* [28: Ach], *Into the fire with your soul!* [28: RD]. У цьому контексті згадаємо про стереотипне уявлення стосовно можливості "продажу" ДУШІ, що також дорівнює СМЕРТІ: *Just one more night and the devil's got my soul* [34], або *as I walk into the // Void for eternity I give to him my soul* [28: BD]. Відповідно, суб'єкт що "купєс душі" відомий як *gastbona* "вбивця духу / душі", диявол [21: 178]. Системно-логічна інтерпретація такого метафоричного конструкту дозволяє вести мову про невірний вибір системою вектору розвитку (цінностей), що призводить до поглинання ДУШІ замкненою авто-орієнтованою системою-егрегатором, позбавленою ціннісних орієнтирів (метафорично, "бездушною"), що потребує енергетичної "підпитки", втім, не здійснює енергообміну з іншими системами, а домінує над ними. Відповідний сценарій реалізується як ЕНЕРГЕТИЧНА ВТРАТА: *Mein Antlitz fahl, die Lippen rot // aus den Augen blickt der Tod, // alljene Seelen, die mein Opfer war'n. // Doch schier endlos ist die Gier, // sodass ich jede Macht verlier'*. [33: ZS].

Пор. також а. *psyche* < лат. *psyche* < гр. *psyche* "душа, розум, дух, життя, подих" (персоніфікована як Психея (*Psyche*), спорідн. з гр. *psykhein* "дути", "прохолода" < і.е. **bhes-* "дути, дихати" [24]. У цьому контексті зауважимо, що первинний зміст *psyche* є саме "специфічний вид життєвої енергії", а не "розум" або "вища нервова діяльність" як властивість матерії, що є предметом дослідження сучасної психології. Надсистемність ДУШІ відносно ОСОБИСТОСТІ проявляється в тому, що внутрішні процеси, що традиційно розуміються як ірраціональний "поклик душі" здатні впливати на вибір діяльності й способів її здійснення, а доволі часто - долати систему стереотипів, табу, установок тощо і виходити з-під контролю ОСОБИСТОСТІ, пор.: *Щось незнайоме, густе, темне здійснюлося хвилиною в його душі* [5: 105], *Він зіщулювся, намагаючись зрозуміти, чому так дивно й важко на душі*. [5: 155], *А в її душі шкрябалось щось, схоже на обриси* [5:189], *зяючи порожнечу в душі, котру, здавалося, нічим не можна було заповнити - полишали його* [5:200].

Як невід'ємна частина людини ДУША у вербальній іпостасі виявляється метонімічним символом-дескриптором (із властивостями оцінного кваліфікатора), що характеризує людину: *Мірошник, а по-сумісництву – відун і добра душа* [17: 40], *- А що мені до чужих дітей? Аби своїх п'ять душ прогосподувати* [5: 140], *І жодна душа, уявляси, жоден собака ніколи не смів йому суперечити* [5:189]. Відтінки кваліфікаторів проявляються залежно від контексту, онтологічних і функціональних параметрів позначуваних референтів: *Show me your warrior soul* [23: WS], *Ἡεῖδ' ὡς εἴθ' ἔριβ' αἰς. // cant eneit trýv bechaút // a boenir yny chnaút.* "крапчастий, шипастий змії із сотнею душ, що мучать його своїми гріхами у складках плоти" [22: 38-40].

Загалом, ДУША розуміється як контейнер ціннісних орієнтирів, таких системних "налаштувань", що є природо- / системо-відповідними. Такі цінності визначають поведінку, характер інтерпретативної та мовленнєвої діяльності людини. Наприклад, *The minstrel fell but the foeman's chain could not bring his proud soul under* [25: 281]; *Die zweite Seele brennt in mir, // so glühend heiß, so schwarz. // Sie führt, wenn ich die Macht verlier', sie verbrennt mich* [30: ZS]. Зміст концепту ДУША можна екстраполювати на рівень етносу і вести мову про "душу нації", під якою ми розуміємо етноспецифічний психофрактал як масштабовану іпостась ноосфери людства, втілену засобами колективної свідомості / несвідомого (архетипного), пор. *No chains shall sully thee, the soul of love and bravery* [25: 281].

ДУША постає також своєрідним "енергетичним резонатором", що забезпечує ірраціональний зв'язок людини та світу (у сенсі її входження до енерго-інформаційних полів), людини та САКРАЛЬНОЇ СФЕРИ (ДУХУ): апелятив *Grant my soul your glory* [28: ED]. Наслідки такої взаємодії можуть бути амбівалентними, пор. вербалізацію "конфлікту програм": *zwei Seelen unter meiner Brust* "дві душі у мене в грудях" [30: Zw], а також номінацію взаємодії ДУШІ та СТИХІЇ ВОГНЮ: *das*

Feuer wäscht die Seele rein "вогонь очищує душу" [30: AA], *Hab ich die reine Seele // töte sie in Flammen* "чи в мене чиста душа? Вбий її у полум'ї..." [30: Eif]; взаємодія ДУШІ та СТИХІЇ ВОДИ забезпечує передачу попередньо синтезованого досвіду: *Die Lanze muss im Fleisch ertrinken // Fisch und Mann zur Tiefe sinken // Wo die schwarze Seele wohnt // ist kein Licht am Horizont*, "спис має зануритись у плоть, риба й людина - у глибини, де мешкає темна душа - там нема світла на горизонті" [30: RR], а набутий досвід не обов'язково є позитивним. При цьому номінації концепту-міфологеми СПИС виявляються алюзивною відсилкою до прецедентного міфологічного тексту, в якому СПИС як фрактальна іпостась СВІТОВОЇ ВІСІ є каналом передачі досвіду / сакрального знання з надсистеми: *Veit ek, at ek hekk // vindgameiði á // nætr allar níu, // geiri undaðr // ok gefinn Óðni, sjalfr sjalfum mér, // á þeim meiði er manngi veit // hvers af rötum renn* "Знаю, висів я у гілках ні вітри дев'ять довгих ночей, проштиркнутий списом, присвячений Одину, в жертву собі ж, на тому дереві, чие коріння сховане у невідомих надрах" [26: 138]. ДУША як надсистема відносно ОСОБИСТОСТІ пропонує комплекси глибинних мотивів, що дозволяють людині включитись до природо-відповідних видів діяльності та міжсистемних взаємодій, орієнтованих на створення мереж сталого розвитку.

Таким чином, аналіз мовного матеріалу дозволяє стверджувати, що ЛЮДИНА-мікрокосм як носій фрактальної іпостасі універсальної програми буття (божественний "образ і подібність") а також провідник певного спектру енергій (суб'єкт полевих структур і багатомірних просторів) нерозривно пов'язана з планами ДУХУ і ДУШІ. Людина, включена до ієрархічних відносин з планом ДУХУ та синергетичних відносин з іншими людьми (колективами, соціальними та етнічними групами як "спорідненими ДУШАМИ") набуває істинного сенсу власного буття і розкривається як творець (інтерпретатор, творець, модифікатор ділянок фізичної / віртуальної / ментальної реальності). Перспективною є розробка концептуальної багатовимірної моделі ЛЮДИНИ, що виходить за межі розуміння її як "мовної особистості".

Література

1. Андрейчук Н.І. Семіотика лінгвокультурного простору Англії кінця XV – початку XVII століття: Монографія / Н.І. Андрейчук. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 280 с.
2. Андрухович Ю. Перверсія / Юрій Андрухович. – Львів : ВНТЛ – Класика, –2004. – 304 с.
3. Домброван Т.И. Язык в контексте синергетики : Монография / Т.И. Домброван. – Одесса : КП ОГТ, 2013. – 346 с.
4. Донченко Е. А. Фрактальная психология (Доглубинные основания индивидуальности и социальной жизни). / Е. А. Донченко. – К. : Знання, 2005. – 323 с.
5. Дяченки Марина та Сергій. Брамник / Марина та Сергій Дяченки. – К. : Джерела М, 2005. – 288 с.
6. Етимологічний словник української мови : В 7 томах / Укл. Болдирев Р. В. та ін. – К. : Наукова думка. – 1982 – 2006. – Т. 1–5.
7. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. – М.: Наука, 1987. – 263 с.
8. Колесник О. С. Мовні засоби творення міфологічної картини світу: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі давньоанглійського епосу та сучасних британських художніх творів жанру фентезі) : дис. ... канд.

філол. наук : 10.02.04 / Олександр Сергійович Колесник. – Київ, 2003. – 300 с.

9. Колесник О.С. Міфологічний простір крізь призму мови та культури : Монографія / О. С. Колесник. – Чернігів : РВВ ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2011. – 312 с.

10. Колесник О.С. Лінгвосоціотика міфологічного простору: дис. ... докт. філол. наук : 10.02.15 / Олександр Сергійович Колесник; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2012. – 548 с.

11. Колесник О.С. Номінації стихій у дзеркалі міфологічного простору // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : Зб. наук. праць / відп. ред. Н.М. Корбозерова. – Вип. 22. – К. : Логос. – 2013. – С. 84–91.

12. Левицкий В. В. Этимологический словарь германских языков / В. В. Левицкий. – Винница : Нова книга, 2010. – Т.1. – 610 с.

13. Лотман Ю. М. Семиосфера / Ю. М. Лотман. – СПб : "Искусство-СПб", 2001. – 704 с.

14. Маковский М.М. Этимологический словарь современного немецкого языка / М. М. Маковский. – М. : Азбуковник. – 2004. – 630 с.

15. Мізін К.І. Людина в дзеркалі компаративної фразеології : Монографія / К.І.Мізін. – Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2011 – 448 с.

16. Нікульшина Т.М. Ірреальність у просторі можливих світів: утолінгвальні особливості (на матеріалі англійської та української мов) : Монографія / Т.М. Нікульшина. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. – 377 с.

17. Олді Г.Л. Розповіді очевидців або архів наглядю сімох / Генрі Лайон Олді. – К. : Грані-Т, 2008. – 160 с.

18. Слово о полку игоревѣ, игоря, сына святыславля, внука ольгова // Злато слово. Век XII. – М. – 1986. – С. 27–75.

19. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка / М. Фасмер; [пер. с нем. и доп. О.Н. Трубачева] : В 4-х т. – М. : Прогресс, 1964. – 1973.

20. Asprin R. Another fine myth / Robert Asprin. - N.Y. : Ace, 1987. - 200 p.

21. Beowulf. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www8.georgetown.edu/departments/medieval/labyrinth/library/oe/texts/a4.1.html>

22. Cad Goddeu. – [електронний ресурс]. – режим доступу : http://www.celtmet.org.uk/texts/llyfr_taliesin/cad_goddeu_eng.html

23. Doro (WS) Warrior soul // Warrior soul. – 2006. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.azlyrics.com/p/pesch.html>

24. Etymological Dictionary of Modern English / Ed. by D. Harper. [electronic resource]. – access mode : <http://www.etymonline.com>

25. Hardy T. Selected poems / Tomas Hardy // An Introduction to Poetry. An Anthology of Poems. - [Louis Simpson]. – N.Y. : St. Martin's Press. – 1986. – P. 281-286.

26. Havamál. – [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://norse.ulver.com/edda/hava.html>

27. Jordan R. The Eye of the World / Robert Jordan. – NY : Macmillan, 1990. – 670 p.

28. Manowar: (DA) Dark Avenger // Battle Hymns. – 1982; (ED) Each Dawn I Die, (BD) Bridge of Death // Hail TO England. – 1984 ; (Oath) The Oath // Sign Of the Hammer. – 1984 ; (BW) Black Wind, Fire and Steel, (D)

Defender, (HW) Holy War // Fighting the World. –1987 ; (WF) Wheels of Fire // Metal Kings. –1988 ; (Ach) Achilles, Agony, And Ecstasy (In Eight Parts), (SH) Spirit Horse Of The Cherokee, (PS) Power of My Sword, (RD) Ride the Dragon // Triumph Of Steel. –1992. – [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.darklyrics.com/m/manowar.html>

29. McBain A. An Etymological Dictionary of the Gaelic Language / Alexander. A. MCBain, LL.D. – Stirling : Eneas MacKay, 1911. – 426 p.

30. Rammstein (AA) Asche zu Asche, (DRG) Du riechst so gut // Herzeleid. - 1995; (Eif) Eifersucht // Sehnsucht. – 1997; (Zw) Zwitter, (FF) Feuer frei, (MHB) Mein Herz brennt // Mutter. – 2001; (RR) Reise, Reise // Reise, Reise. – 2004. – [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://herzeleid.com/en/lyrics/>

31. Rowling, J. K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban / J. K. Rowling. – N.Y. : Scholastic, 2001. – 436 p.

32. Rudnyc'kyj J.B. An Etymological dictionary of the Ukrainian language. - Ottawa: Ukrainian Mohylo-Mazepian Academy of Sciences; Ukrainian language association; University of Ottawa Press. - 1982.

33. Schandmaul (ZS) Zweite Seele, (Pr) Prinzessin // Anderswelt. – [no label], 2008. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.darklyrics.com/lyrics/schandmaul/wahrehelden.html#7>

34. Scorpions. Believe in Love // Savage amusement. – [no label], 1988. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.azlyrics.com/lyrics/scorpions/believeinlove.html>

35. Tolkien J.R.R. Silmarillion / J.R.R. Tolkien. – Boston; N.Y. : Houghton Mifflin Company, 1999. – 365 p.

36. Völuspá. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://norse.ulver.com/edda/voluspa.html>

37. Vulgate (Latin) // Internet Sacred Text Archive. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.sacred-texts.com/bib/vul/gen.htm>

Колесник А.С. В поисках ДУШИ и ДУХА: лингвосомиотический этюд

Лингвосомиотические и лингвокультурные особенности вербализаций концептов ДУХ и ДУША в языковых картинах мира европейских этносов. анализируются в ключе теории мифологически ориентированного семиозиса.

Ключевые слова: код, знак, семиозис, семиосфера, система

Kolesnyk O.S. In Search of SOUL and SPIRIT: a Linguo-semiotic Sketch

The article considers linguo-semiotic and linguo-cultural peculiarities of the SPIRIT and SOUL concepts' designations in Europeans' language worldviews. The corresponding language units are tackled in the framework of the myth-oriented semiosis theory.

Key words: code, sign, semiosis, semiosphere, system